

Repliker och kommentarer*

Missförstånd kring Keynes' teori

De missförstånd som rubriken syftar på gäller den centrala del av Keynes' teori som leder till följande slutsats:

Vid arbetslöshet (som inte är s k friktionsarbetslöshet) kan en ökning i sysselsättningen uppkomma genom en ökning i efterfrågan på varor (för konsumtion eller investering) men i allmänhet inte genom en sänkning av penninglöner.

Missförstånden har kanske inte någon stor spridning, men de kommer till synes i Klas Eklunds doktrinhistoriska översikt över teorier om arbetslöshetens orsaker och botemedel (Ekonomisk Debatt 1985:2), och det kan befaras att de vinner spridning genom den. Förhoppningsvis skall den här artikeln motverka den effekten.

Reallön kontra penninglön

Keynes försöker i sin *General Theory* (1936) visa, att de ekonomer som han kallar "klassiska" har fel när de påstår att (bortsett från friktionsarbetslöshet) arbetslöshet måste vara hastigt övergående om löner och priser är flexibla. När Eklund i korthet skall klargöra hur Keynes då argumenterar, skriver han bl a (s 114):

Antag att vi har ett utgångsläge som kännetecknas av arbetslöshet. Om utbudsöverskottet på arbetskraft driver ned reallönerna, kommer produkti-

onskostnaderna att minska och prisnivån därmed att sänkas.

Jag skulle inte ha reagerat mot detta, om det i stället för "reallönerna" bara hade stått "lönerna". Då hade jag nämligen tolkat ordet som en förkortning för "penninglönerna", ty enligt Keynes är det genom att driva ner penninglönerna som utbudsöverskottet medför att produktionskostnaderna minskar. Men medför inte en sänkning av penninglönerna att också reallönerna sjunker? Så trodde de "klassiska" ekonomerna, men i *General Theory* hävdade Keynes att denna tro var grundad på ett fundamentalt missförstånd om hur ekonomin fungerar, och han tog där som sin kanske viktigaste uppgift att visa att så är fallet (s 13). Därför är det ett grovt fel att i detta sammanhang skriva "driver ner reallönerna" i st f "driver ner penninglönerna". [Kanske det är ett rent slarvfel som inte har blivit observerat vid korrekturläsningen, men eftersom det kan ge en oinvidig läsare en felaktig uppfattning om en central punkt i Keynes' teori av 1936, bör det påtalas.]

Kan reallönenivån påverkas av förändringar i penninglönerna?

Det resonemang som ligger till grund för Keynes' tes, att en sänkning av penninglönerna medför en sådan sänkning av varupriserna att reallönerna blir

* I denna avdelning välkomnas kommentarer till tidigare bidrag samt korta inlägg med ekonomisk-politisk anknytning.

oförändrade, finns huvudsakligen i kap 19 av *General Theory*. Av kapitlet framgår att Keynes inte ansåg att tesen under alla förhållanden gäller exakt i verkligheten; det kan hända att den sänkning av prisnivån som framkallas av en sänkning av penninglönerna inte är exakt lika stor som denna. Men under vissa förutsättningar, som Keynes ansåg mer realistiska än "klassikernas" åsikt, gäller den exakt. Grundtankarna kan sammanfattas i följande fem punkter:

1. Antag att arbetslösheten medför att penninglönerna sjunker. Om företagen inte väntar sig att marknadspriserna skall sjunka lika mycket som penninglönerna, så tror de att produktionen har blivit mer lönande och att de kan öka vinsterna ytterligare genom att öka sysselsättningen och produktionen. Då växer nationalprodukten, och den reala nationalinkomsten växer lika mycket.

2. Antag nu dels att investeringsefterfrågan inte ändras, dels att den ökning i konsumtionsefterfrågan som framkallas av ökningen i den reala nationalinkomsten är mindre än denna inkomstökning (m a o att den *marginella konsumtionsbenägenheten* är mindre än 1). Då blir efterfrågeökningen på varumarknaden mindre än ökningen i produktion och utbud. Det uppstår med andra ord ett utbudsöverskott på varumarknaden.

3. Utbudsöverskottet pressar ner priserna, så att reallönerna stiger. Produktionen visar sig därmed mindre lönande än företagen trodde. Därför minskas sysselsättningen, nationalprodukten och den reala nationalinkomsten.

4. Om investeringsefterfrågan fortfarande är oförändrad och den marginella konsumtionsbenägenheten fortfarande är mindre än 1, så minskas den sammanlagda efterfrågan mindre än produktionen och utbudet. Därmed minskas utbudsöverskottet på varumarknaden.

5. Visserligen ökas arbetslösheten när sysselsättningen minskas, men antag ändå att penninglönerna hålls konstanta ända tills utbudsöverskottet på

varumarknaden har krympt till noll. Om varken investeringsefterfrågan eller konsumtionsbenägenheten (sambandet mellan konsumtionsefterfrågan och realnationalinkomst) har ändrats, har ekonomin då kommit i ett tillstånd med lika höga reallöner och lika liten sysselsättning som i utgångsläget. Enda skillnaden är att prisnivån nu är lägre både på arbetsmarknaden (lägre penninglöner) och på varumarknaden (lägre priser på varor för konsumtion och investering).

Påverkar en efterfrågeökning sysselsättningen via en reallönesänkning?

En slutsats som Keynes drog av sin teori var (med Eklunds formulering på s 115), "att statsmakterna bör angripa arbetslösheten . . . med hjälp av en expansiv finanspolitik, vilken ökar den aggregerade efterfrågan och därigenom stimulerar fram ökad sysselsättning". Beträffande andra ekonomers uppfattning om hur Keynes tänkte sig den mekanism genom vilken efterfrågeökningen skulle öka sysselsättningen säger Eklund (s 113 f):

Många ekonomer hävdar att detta är själva essensen i det keynesianska stabiliseringspolitiska receptet: att den expansiva efterfrågepolitiken framför allt skulle ha till uppgift att sänka reallönerna och därigenom göra prismetanismen på arbetsmarknaden funktionsduglig trots existensen av omfattande nominallönestelhet. . . . Icke desto mindre tror jag att denna uppfattning är alltför enkel. Ett viktigt inslag i Keynes' attack mot de — som han kallade dem — "klassiska" ekonomerna var nämligen hans försök att demonstrera att omfattande arbetslöshet kan existera även vid löne- och prisflexibilitet.

Om jag har tolkat denna passus rätt (vilket jag inte är säker på) vill Eklund med detta bl a säga (1) att de ifrågavarande ekonomerna hävdar att Keynes hade åsikten att en omfattande arbetslöshet beror på "nominallönestelhet" och att arbetslösheten inte kan vara omfattande om lönerna och varupriserna

är flexibla (2) att Eklund själv tror att denna uppfattning om Kenyes' åsikt är "alltför enkel". Själv vill jag kalla den nämnda uppfattningen "grovt felaktig" snarare än "alltför enkel". Men har de ifrågavarande ekonomerna verkligen denna uppfattning? Som exempel säger Eklund (i en fotnot på s 113) att Lerner hävdar att Keynes på grund av sina åsikter om vad som är den expansiva efterfrågepolitikens uppgift "måste betecknas som 'the supreme classical economist'". Men Lerner, om vilken jag vet att han har studerat *General Theory* mycket grundligt, kan inte ha svävat i okunnighet om det av Eklund nämnda viktiga inslaget i Kenyes' attack mot de "klassiska" ekonomerna.

Vad Lerner syftar på är med största sannolikhet ett "klassiskt" inslag som verkligen finns i *General Theory*. Keynes förklarar där att han håller fast vid ett av de "klassiska" postulaten, och om dettas innebörd säger han (översättning från s 17):

Det betyder att, vid given organisation, utrustning och teknik, reallöner och produktionsvolym (och därmed sysselsättning) är entydigt korrelerade på så sätt att, i allmänhet, en ökning i sysselsättningen endast kan äga rum tillsammans med en sänkning av real-lönenivån.

Denna trosbekännelse tyder på att Keynes vid den tiden (1936) tänkte sig att en efterfrågeökning i allmänhet

(kanske inte alltid) påverkar sysselsättningen via prisstegringar som sänker reallönerna. Därför har Eklund utan tvivel rätt i att det finns många ekonomer som hävdar att Keynes 1936 ansåg att expansiv efterfrågepolitik som medel mot arbetslöshet framför allt (kanske inte enbart) har till uppgift att sänka reallönerna. Kan det vara den uppfattningen om Kenyes' åsikt som Eklund tror är "alltför enkel"? Om han då bara syftar på den åsikt som Keynes ger uttryck för i *General Theory* vill jag med tanke på reservationen med "framför allt" inte kalla den "alltför enkel" utan snarare "alldeles riktig". Men om han också syftar på Kenyes' åsikt efter 1936, så är det fullständigt klart att den beskrivna uppfattningen är för enkel. Redan efter tre år, i *Economic Journal* 1939, förklarade nämligen Keynes att han hade ändrat åsikt på grund av statistik som visar att det nämnda "klassiska" inslaget i *General Theory* är mycket verklighetsfrämmande. Men det är en annan historia.

Harald Dickson, professor
Nationalekonomiska institutionen
Göteborgs universitet

Referenser:

- Eklund, K., [1985]. "Arbetslöshetens orsaker och botemedel: En doktrinhistorisk teoriöversikt", *Ekonomisk Debatt*, nr 2.
Keynes, J. M., [1936], *The General Theory of Employment, Interest and Money*, Macmillan.